

HILDEGARDA DE BINGEN
un missatge per al nostre temps

Rosa Maria Piquer i Pomés

1. HILDEGARDA, DONA MEDIEVAL. VIDA	3
2. PERSONALITAT HUMANA I ESPIRITUAL. OBRES	5
Cultiu de les arts: pintura, poesia, música	7
3. L'EXPERIÈNCIA DE DÉU.	9
Les visions	9
La Teologia	10
4. LA MISSIÓ PROFÈTICA	12
5. L'ART DE GUARIR	14
6. CONCLUSIÓ	16
CRONOLOGIA D'HILDEGARDA	18
BIBLIOGRAFIA	20
TEXTOS	21
PINTURA	29

Imprès en paper ecològic i cartolina reciclada • Edita CRISTIANISME I
JUSTÍCIA • R. de Llíria, 13 - 08010 Barcelona • tel. 93 317 23 38 - fax: 93 317
10 94 - info@fespinal.com • Imprimeix: Edicions Rondas S.L. • ISBN:
84-9730-084-X • Dipòsit Legal: B-30878-2004 • Setembre 2004

1. HILDEGARDA, DONA MEDIEVAL. VIDA

Aquest seminari pretén donar a conèixer i aprofundir millor la figura d'Hildegarda de Bingen, una dona, una monja medieval. Una monja és una persona del seu temps, però és també una persona de Déu. Contràriament al que molta gent pensa, a l'època medieval, la dona va participar activament de la vida econòmica, cultural i social. El s.XII és una època de gran efervescència intel·lectual. Les escoles de Chartres i de Sant Víctor van exercir una forta influència.

Hildegarda va viure en aquesta època. Va ser una dona del seu temps, per tant una dona medieval. Va néixer l'any 1098, l'any de la fundació del Nou Monestir de Cister, d'una família noble i piadosa del Palatinat. Als vuit anys la van confiar, per a la seva educació, a Jutta de Spanheim, una monja que vivia segons la Regla de sant Benet prop del monestir de monjos benedictins de Disibodenberg. Hildegarda era una

nena intel·ligent i allí va adquirir una cultura religiosa i humanística, com a oblata benedictina. Més tard va professar com a monja en aquest lloc. Quan va morir Jutta, Hildegarda és elegida abadessa.

Va tenir cura de mantenir i defensar sempre la independència del seu monestir davant dels interessos econòmics dels monjos veïns de Disibodenberg. Més tard, va traslladar la comunitat de monges a Bingen, a fi

de tenir més autonomia. Les relacions amb els monjos de Disibodenberg van ser cordials però no exemptes de friccions, ja que Hildegarda no es va deixar sotmetre mai. Era molt gelosa de la independència de la comunitat davant de qualsevol poder civil o eclesiàstic. Aquest és un tret característic de la seva personalitat. Té un fi sentit de la justícia i de la llibertat i si algú pretén desviar-la d'aquest recte camí s'ha d'enfrontar forçosament amb ella.

Des de molt nena tenia percepcions extrasensorials, unides a una gran intuïció i un agut sentit d'observació de la realitat. Aquests fenòmens sorprenien els altres i a ella l'espantaven, fins que deixa de parlar-ne. Durant tota la vida d'Hildegarda convergeixen aquestes qualitats excepcionals amb una profunda experiència de Déu.

Als quaranta-un anys sent una crida que ve de Déu i comença a escriure les seves visions profètiques, després d'una gran lluita i d'una crisi interior profunda, havent obtingut primer l'encoratjament de l'abat de Disibodenberg, que la coneixia bé. El Papa Eugeni III —un cistercenc format a Claravall sota el guiatge de l'abat sant Bernat— en el Sínode de Trèveris confirma solemnement l'autenti-

cat de la inspiració d'Hildegarda. Així comença la seva extensa obra escrita, la qual ens permet avui entrar una mica en el seu món, tan ric.

És increïble el que va arribar a fer i a escriure aquesta dona que d'una banda tenia cura d'una comunitat i de l'altra era més aviat malaltissa. Sembla que les seves dolences es devien a crisis i tensions espirituals que, després de patir una somatització, finalment arribaven a resoldre's amb una decisió plena de seguretat i de llum. D'aquí en sortien les obres escrites, l'elaboració d'algunes de les quals va durar molts anys, i també les croades espirituals de predicació que va emprendre en diverses èpoques de la seva vida. Perquè Hildegarda va ser fidel a la missió profètica que havia rebut de Déu: la reforma de l'Església del seu temps, de monestir en monestir i de catedral en catedral, predicant a monjos i monges, a canonges i beneficiats, la conversió de costums, la pobresa, l'austeritat, la pregària, la caritat evangèlica. I se l'escoltaven! Era un veritable ministeri públic, sempre com a missatgera de Déu. Aquesta actuació pública d'Hildegarda es pot considerar, en certa manera, com una versió femenina de la de sant Bernat.

2. PERSONALITAT HUMANA I ESPIRITUAL. OBRES

És molt complexa la personalitat d'Hildegarda. És malaltissa i des de nena necessita tenir cura de la seva salut, però va viure vuitanta anys i va dur una activitat extraordinària fins a la seva mort. Les seves malalties semblen trastorns psicossomàtics, fruit d'una gran hipersensibilitat i emotivitat. A vegades, utilitza les seves malalties per aconseguir una cosa que desitja: per exemple, deslligar-se de l'abat de Disibodenberg quan aquest no li ho permet.

D'una banda es mostra segura de si mateixa, valenta, decidida, convençuda que fa allò que Déu vol i està moguda pel seu Esperit. És capaç de dur fins a la fi una acció que creu justa, sigui en defensa pròpia o de la seva comunitat, o d'algú que ha estat injustament tractat (traslladar el monestir de lloc, defensar un noi excomunicat injustament). D'una altra, es presenta ella mateixa com a

“jo, pobra figura femenina, dona inculta, pobra doneta, pobreta dona, home senzill” (*Cartes a Bernat i a Gibert*).

Generalment està segura que la seva missió ve de Déu, però dubta en altres moments i busca l'aprovació de les autoritats eclesiàstiques per continuar escrivint les seves obres. Cal tenir en compte que era un fet molt excepcional en aquell temps

que una dona escrivís obres científiques i teològiques de producció pròpia i que anés a predicar.

Va ser una dona de vivències extremes, d'intensa emotivitat, d'una gran capacitat d'observació de la realitat. Té un coneixement profund de la naturalesa humana, de les diferències entre home i dona, de les relacions heterosexuales.

Dona que ha assumit plenament la seva condició femenina, sense menystenir-la i sense que aquesta condicionés la seva missió. Dona de curiositat gairebé universal. Li interessa tot allò que és de Déu i tot allò que és humà.

Les seves obres en són un exponent claríssim. Demostren un saber enciclopèdic. El saber de la seva època és global, no existeixen especialitzacions i conèixer Déu és conèixer també la persona humana, la natura, el cosmos, tot és reflex de la glòria de Déu. Fer ciència és també fer teologia, i fer experiència de Déu és també fer una experiència humana de coneixement psicològic, fisiològic, físic i espiritual de la persona, imatge de Déu i de tot el cosmos, el qual presideix en el centre l'home integral (home-dona), cim de la creació, presidida per l'amor de Déu.

Les obres més importants són la trilogia: *Scivias* (*sci vias Domini*, coneix els camins del Senyor), traduïda al castellà, *Llibre dels mèrits de la vida* (sense traduir) i *Llibre de les obres divines*, traduïda al català

en la col·lecció dels Clàssics del Cristianisme, número 65.

Scivias és l'obra més important d'Hildegarda. L'escriu en deu anys (1141-1151). És la més extensa i és una obra de teologia dogmàtica.

El *Llibre dels mèrits de la vida* l'escriu de 1158 a 1163. És una obra de teologia moral i explica el discerniment entre el bé i el mal. En el centre hi ha l'home, imatge de Déu que sosté i domina el cosmos, àrbitre de la lluita entre el bé i el mal en l'interior de cada persona.

El *Llibre de les obres divines* (escrit de 1163 a 1173) té un to grandiloqüent i és una obra científica i teològica alhora. Conté coneixements cosmològics i antropològics molt profunds i una teodicea esplèndida.

Però Hildegarda escriu moltes altres obres espirituals. Es conserven nombroses cartes escrites sempre per ella com a missatgera de Déu, té composicions poètiques i musicals, una invenció d'una nova llengua, barreja de l'alemany i el llatí —les dues llengües que ella coneixia—, nombroses obres científiques d'història natural, de medicina, de patologia, de teràpies naturals.

Quina és l'originalitat de l'obra d'Hildegarda? És sorprenent aquest saber i curiositat gairebé universals en una dona que des dels vuit anys va estar en un monestir. Els monestirs medievals femenins no eren com els del s.XV fins al Concili Vaticà II. No existia una normativa de clausu-

ra com la que encara és vigent en alguns ordes monàstics femenins.

Eren centres de cultura i d'investigació, oberts als corrents de pensament i de ciència del seu temps. En els seus paràmetres era possible que les monges estudiessin, investiguessin i exercissin una missió de portes enfora. Hildegarda va predicar la conversió de costums, va denunciar abusos, va ser mare espiritual, no només de les seves monges sinó de multituds, i va ser una gran taumaturga, sobretot pels pobres.

Hildegarda va viatjar, va cultivar relacions molt diverses amb personalitats rellevants de la seva època del món polític i eclesiàstic, va tenir amistats personals profundes amb persones d'ambdós sexes i va exercir una gran influència cultural, científica i espiritual des del seu monestir i des de fora d'aquest. La seva correspondència és testimoni de les relacions que va tenir amb els teòlegs del moment, que fins i tot li consultaven, com a vident, algun punt doctrinal, i de les seves relacions amb emperadors, reis, prínceps, papes i altres alts càrrecs eclesiàstics: abats, abadesses i sants com Bernat de Claravall, Eberhard de Salzburg i Isabel de Schönau. Les seves cartes, comentades i traduïdes, passaven de mà en mà i molts s'admiraven de la seva saviesa.

D'altra banda, va ser una veritable mare espiritual per a les monges de la seva comunitat i del monestir que va fundar més tard. Per a elles

escrivia poemes i els musicava. Són les composicions que ara podem escoltar i que devien interpretar les monges de Bingen en les seves celebracions litúrgiques. Aquest ministeri d'acompanyament espiritual no el va limitar a la seva comunitat, sinó que el va exercir també envers moltíssimes persones que anaven al seu monestir per aconsellar-se o fer-se tractar dolences diverses, físiques o psíquiques.

Durant molts anys de la seva llarga vida va envoltar-la una aurèola de fama i de santedat, però tampoc no van faltar-li els detractors que, d'altra banda, no van poder amargar-la mai. Era massa lliure per a això.

Cultiu de les arts: pintura, poesia, música

Sense haver fet tampoc cap estudi especialitzat de tipus artístic o literari, pintava les miniatures dels seus llibres, escrivia himnes i poemes litúrgics, i els musicava. Té unes cent seixanta composicions musicals de caràcter monòdic, líriques i dramàtiques, amb modulacions molt personals que difereixen de la música gregoriana de la seva època.

Els medievals pensaven que la música era un mitjà per alliberar l'esperit i Hildegarda creia que la salvació de Déu en Jesucrist passa a través de la música. El món, el cosmos, per a ella són música, és a dir, la manifestació sonora de la glòria

de Déu que contenen. Devia causar un sofriment molt intens a Hildegarda quan, degut a l'interdit, es va prohibir a la comunitat de cantar l'Ofici Diví i només podien recitar-lo en veu baixa.

Les miniatures que il·lustren els seus manuscrits són una mena de catequesi audiovisual, rica de símbols

que il·lustren el significat teològic de les visions que explica.

El cultiu de les arts, per a Hildegarda, està al servei de la missió espiritual. És una manera de transmetre i de comunicar allò que ha rebut de Déu i que porta a dins. És la seva rica experiència personal, de la qual en vol fer participar els altres.

La música, per a Hildegarda, està supeditada a la missió espiritual que Déu li ha encomanat. És un mitjà d'evangelització i de comunicació de l'obra de Déu.

La música d'Hildegarda és innovadora pel seu temps. Mentre que el gregorià es desenvolupa en una octava, les seves composicions n'abarquen dues. És, doncs, difícil d'interpretar.

La melodia s'escriu en funció del text i aquest conté una teologia i una espiritualitat fonades. Quan el text parla de l'Esperit o de les grandeses de Déu, la melodia s'eleva i quan parla de la finitud humana o del pecat, baixa cap a les notes més greus.

Podem escoltar diverses gravacions. Algunes, entre moltes:

Abbess Hildegard of Bingen. A feather on the breath of God. Gothic voices. Gramophone.

Hildegard von Bingen. Voice of the blood. Sequentia.

Hildegard von Bingen. Laudes de Sainte Ursule. Harmonia Mundi.

3. L'EXPERIÈNCIA DE DÉU

Hildegarda en cap moment no s'atribueix a si mateixa cap mèrit. Tot el que sap, tot el que fa, és obra de Déu. Les visions i revelacions són sobrenaturals, les curacions són gràcia de Déu, les obres que escriu són per ordre de Déu, el seu ministeri profètic és una vocació rebuda de Déu.

Les visions

L'existència d'Hildegarda es mou totalment dins l'esfera del transcendent. Ella s'anomena a si mateixa una *pobreta dona*, un *home senzill* o una *dona inculta*. La seva formació bàsica va ser la litúrgia i la Paraula de Déu, pregada i meditada llargament, les dues fonts principals de l'espiritualitat benedictina, i hi afegeix l'aguda observació de la realitat.

En aquell temps, quan alguna dona volia transmetre algun ensenyament teològic o científic havia de recórrer al coneixement experimental. En aquest sí que les dones podien equiparar-se als homes, perquè si es tractava de quelcom inspirat per l'Esperit Sant, ningú no podia discutir-ho.

D'altra banda, les seves visions pertanyen a una veritable experiència mística. És a dir, són un coneixe-

ment de Déu que no és ni intel·lectual ni racional sinó de l'ordre de la fe i de la intuïció. Les seves visions són més didàctiques que extàtiques. Ella diu que té les visions en estat de vetlla, és a dir, no són al·lucinacions, no són somnis. Se sap penetrada per Déu. I després tracta de transmetre el missatge amb un llenguatge al·legòric, en ordre a l'edificació d'altres. Elabora la visió, la interpreta, la dicta i els seus ajudants l'escriuen. Després, ella revisa tot el que s'ha escrit i corregeix, retoca o afegeix. Això li suposa un treball de gran dificultat i molt lent, que dura anys.

La Teologia

Aparentment, Hildegarda és una visionària. Té percepcions extrasensorials, intuïcions estranyes per a la majoria de persones. Però Hildegarda és teòloga. A partir de la seva experiència de Déu elabora una teologia.

És teòloga en el sentit patristic que *“si algú prega és teòleg i si algú és teòleg, prega”*. És a dir, si algú fa l'experiència de Déu, té un coneixement d'Ell i per tant, pot parlar de Déu. Té, doncs, aquesta autoritat donada per l'experiència profunda de l'amor de Déu en la seva vida, en la dels altres, en el macrocosmos —tot l'univers creat— i en el microcosmos —l'home i la dona creats a imatge de Déu, iguals i complementaris—.

Hildegarda tracta de la complementarietat home-dona. Creu que no

es pot parlar de Déu sense parlar de la persona humana, home i dona, que té un lloc especial en la creació i en el pla salvador de Déu. Per a Hildegarda, l'obra salvadora de Déu es realitza en un univers sexual: home i dona, diferents i complementaris. L'amor humà entre l'home i la dona són imatge de l'amor de Déu. D'alguna manera, intenta sortir de les imatges masculines de Déu i dels valors tradicionals atribuïts a l'home i a la dona, encara que, com a dona del seu temps, cau en alguns prejudicis misògins.

La seva teologia està escrita en femení i conté una simbologia femenina. Segueix l'escola de sant Agustí. La seva és una orientació esperançada: encara que hi ha el pecat, a la fi Déu venç i la humanitat entra de ple dins l'àmbit de Déu, queda il·luminada per Ell.

Déu és Esperit. L'Esperit simbolitzat pel vent està molt present en la teologia d'Hildegarda. El macrocosmos que està mogut per l'Esperit de Déu i el microcosmos —l'home—, centre de l'univers creat. Gràcies a l'Esperit hi ha una harmonia entre l'univers i l'home.

L'Esperit de Déu fa lliure l'home. Mogut per l'Esperit, lloa Déu el seu Creador i camina segons la seva voluntat. En l'obra d'Hildegarda està simbolitzat repetidament pels vents que bufen de les quatre parts del món. Vol dir que l'Esperit de Déu embolcalla l'uni-

vers, tots els éssers vius i sobretot la persona humana.

Hildegarda té un gran sentit eclesial, viu en el misteri de l'Església, és una dona d'Església. La seva teologia, la seva missió profètica s'insereixen en aquesta visió eclesiològica. Hi ha una gran preocupació, constant al llarg de la seva vida: la llibertat de l'Església davant el poder temporal, salvaguardant la seva autonomia i autoritat espiritual. L'Església és la mare dels cristians en el sentit que els dona la vida veritable, és una imatge de la Trinitat i és el misteri de Crist: l'Església no és el Regne de Déu, però s'encamina vers el seu compliment.

Hildegarda se sent Església, pensa i pateix en l'Església. Vol convidar tothom al seu renovellament, a la seva purificació i conversió. La missió profètica la realitza en l'Església i per al bé de l'Església.

Hi ha un fet significatiu que pertany ja a la fi de la seva vida i que il·lustra aquesta tensió que va viure Hildegarda: d'una banda se sent Església, d'altra no està d'acord amb els seus aspectes més foscos i

intenta il·luminar-los amb el seu exemple i la seva paraula. Hildegarda té uns vuitanta anys. Un noi que havia estat excomunicat mor a Bingen. Com que abans de morir s'havia penedit i confessat, l'abadessa el fa enterrar al cementiri o a l'església del monestir. El clergat de Magúncia s'assabenta del fet i li mana de desenterrar el cos, sota pena d'interdit per a ella i tota la comunitat. Hildegarda viatja a Magúncia i s'entrevista amb l'arquebisbe, un bon amic seu, però els clergues, amb els quals ja havia tingut problemes abans perquè no els semblava gaire bé que aquella monja tingués tanta requesta i atragués tantes multituds, no volen cedir. Hildegarda se sotmet, però continua lluitant. Els clergues denuncien la monja i el seu monestir a Roma. Després de moltes penalitats, s'aixeca l'interdit en una carta plena d'excuses i tornant la fama a Hildegarda. Aquest fet, que va portar molt de sofriment a Hildegarda i a les seves monges, és il·lustratiu del temperament d'aquesta dona que ni a les velleses ningú no va poder doblegar.

4. LA MISSIÓ PROFÈTICA

L'Església en l'època d'Hildegarda estava dividida per heretgies i cismes, hi havia corrupció i relaxació de costums entre els bisbes, els clergues i també entre els monjos. Ella és, com Bernat de Clara-vall, contemplativa i activa alhora: governa espiritualment el seu monestir, té cura de les seves monges, atén infinitat de visites, guia espiritualment moltes persones.

El que és més inusual en una monja del seu temps és que sortís a predicar. Trenca patrons. Està convençuda que ha rebut un missatge de part de Déu i que l'ha de transmetre. Va emprendre quatre viatges de predicació, tot i tenir molt poca salut. Els seus temes són la reforma de l'Església (simonia) i de l'observança monàstica (pobresa, bons costums, divisions internes, vida de pregària). La missió va anar dirigida preferentment als monestirs. Hilde-

garda té autoritat moral i monjos i clergues l'escolten amb gust. En una ocasió, ella es va oposar al mateix emperador Frederic I Barba-roja.

Hildegarda va tenir relació amb personatges rellevants del seu temps (l'emperador Frederic Barba-roja la va cridar al seu palau), però atén preferentment els més pobres i senzills, la gent del poble. La correspondència és testimoni de les relacions que va tenir. És una de les més nombroses del seu segle, exceptuant

la de sant Bernat de Claravall. En les cartes no expressa intimitats sinó un to d'exhortació o d'amenaça, com si escrivís en nom del Déu que l'empeny contínuament a la missió profètica. En les cartes hi ha retrats de l'època, amb els seus conflictes, esperances i problemes.

L'actuació d'Hildegarda és des de la reraguarda, amb una actitud més aviat femenina, però sense desentendre's de les preocupacions dels homes i dones del seu temps. Ella lluita sempre per la veritat i la justícia, tant davant d'amics com de detractors.

5. L'ART DE GUARIR

La vida monàstica d'Hildegarda es podria resumir com a experiència trasbalsadora de Déu, present en tot i en tots, i expressada en ajudar i guarir. Hildegarda, sempre malalta, guareix malalts.

Hi havia pocs metges en el s.XII i la gent s'adreçava als monestirs on hi solia haver un hospital. Entre els monjos i monges n'hi havia que tenien coneixements mèdics. En molts monestirs del s.XII hi havia un hospital pels pobres i pelegrins, una casa especial per a les sagnies (una institució molt important en aquell temps), un jardí de plantes medicinals, una farmàcia... La Regla Benedictina dedica un capítol als malalts (cap.36): *que siguin servits com si fossin realment el Crist*, amb tota sol·licitud.

El saber de l'època és global, no existeix encara l'especialització, i Hildegarda escriu obres que revelen una cultura notable i una saviesa enciclopèdica. Tan aviat és metgessa com miniaturista, tan aviat és psicòloga com compositora musical, herbolària o teòloga. Dins de la seva producció hi ha obres veritablement científiques, amb fets ben observats, intuïcions profundes i idees noves, però també hi ha llacunes considerables. És una producció desigual. Amb tot, la seva obra científica té un

gran mèrit. Hi ha algun aspecte que Hildegarda ja va intuir i que, segles més tard, la ciència moderna ha descobert i confirmat.

El seu coneixement científic és experimental i amb un gran sentit de la realitat. Hildegarda la contempla atentament i la interpreta a la llum de la fe i de la visió interior que la caracteritza.

No obstant això, en les obres de medicina, de farmacologia, d'herbes i de plantes medicinals, no hi entra el

coneixement sobrenatural, sinó que són fruit de l'observació de la natura, de les malalties de les monges i dels veïns, de les parteres del poble que ella atenia. És una dona observadora i aguda que pren nota de tot allò que veu i en busca les causes.

Els seus coneixements sobre la psicologia i la fisiologia de l'home i de la dona sorprenen. Tenia coneixements d'anatomia i de fisiologia, també de la psicologia diferencial femenina i masculina, i de les propietats de moltes herbes medicinals. Tot plegat ho aplicava per guarir, però sobretot creia en la força de la pregària. Tenia un veritable art de guarir.

En la seva obra *Causae et curae* (causes i tractaments) emprà mètodes de medicina natural, però també una mena de psicoteràpia espiritual, on usa la força que li ve de l'experiència de Déu juntament amb la fina intuïció i els dots d'observació que li permeten el coneixement de les persones per comprendre allò que aquestes necessiten. Les seves obres ho testifiquen, a part d'alguns miracles que li van ser atribuïts. El fet és que havia passat la vida escoltant les persones, observant-les,

pregant per elles. El seu art de guarir devia ser una mena de teràpia psicosomàtica que, unida a la pregària, tenia efectes sorprenents. La gent anava a corrua feta al monestir per fer-se guarir les seves dolences.

Com devia ser aquesta teràpia? No ho podem saber exactament, però devia fer servir herbes remeieres, ja que les estudiava i catalogava, tot anotant les seves propietats curatives.

Considerava la persona en la seva unitat: física, psíquica i espiritual. Examinava la persona sencera, es preguntava el per què i la causa de la dolença. Associava la guarició de l'esperit amb la del cos i a l'inrevés. Sabia que els pensaments i els sentiments mal integrats poden emmalaltir. També feia servir l'escolta, una escolta activa i atenta, plena d'interès per la persona que tenia al davant i els seus problemes. I sobretot feia servir la pregària. La curació no era quelcom màgic, era per gràcia i do de Déu que se servia d'ella per donar la salut i l'alegria a aquell que ho necessitava. I la seva fama de terapeuta es va estendre per moltes regions. Era una terapeuta holística i humanista.

6. CONCLUSIÓ

Acabem el seminari i potser tenim més interrogants que al començament. Qui és Hildegarda? Què és Hildegarda?

En primer lloc, és una dona de fe i d'una intensa experiència de Déu. Viu immersa en l'àmbit del transcendent des de la quotidianitat i de les petites o grans preocupacions del cada dia. Déu que és Pare, font de vida i de tendresa, Déu que és Paraula creadora, força de salvació i d'alliberament, Déu que és Esperit d'amor. Va saber transmetre aquesta experiència de Déu. Ella estava convençuda que tot allò que havia rebut no podia pas guardar-ho per a ella sola. I escriu, predica, lluita, prega, guaireix, investiga, canta, tot expressant i comunicant allò que li vessa de

dins. *Déu* és la primera i gran passió d'Hildegarda. Tota la seva vida és per a Ell. Hildegarda és una entusiasta de Déu, però amb un entusiasme realista, és a dir, que la fa aterrar en la realitat.

L'altra gran passió d'Hildegarda és *la persona humana*. Home i dona, iguals en dignitat, imatges de Déu, centres de l'univers creat. Va treballar i lluitar tota la seva vida per retornar la dignitat de persones als qui l'havien perduda per malaltia física o psíquica, per conflictes espirituals, per ser víctimes d'opressions o d'injustícies.

Potser no podem afirmar que Hildegarda fos feminista, en el sentit estricte del terme, però sí que va ser *una dona en recerca de la seva pròpia humanitat*. Hem vist com va ser independent de la comunitat de monjos de Disibodenberg; va projectar i gestionar el trasllat de la seva comunitat i la fundació d'un nou monestir; va dur a terme una missió profètica, intentant la reforma de l'Església del seu temps; malgrat els obstacles, va aconseguir la independència econòmica i jurídica de les seves monges; va realitzar una obra cultural, científica i artística que al cap de nou-cents anys encara ens fa pensar i gaudir; i va ser, sobretot, testimoni d'una plenitud espiritual, en una Església regida i controlada per homes.

Hildegarda va ser també *una persona contemplativa*. Ser contemplatiu no vol dir enlairar-se uns pams de terra ni fugir de la realitat, vol dir mirar molt atentament la realitat i fer-ne una lectura des de la fe, veient-la amarada per l'amor de Déu. Ella contempla el macrocosmos —l'univers sencer— a la llum de l'amor de Déu, i contempla el microcosmos —l'home i la dona— immersos en aquest mateix amor. El món, per a Hildegarda, és un món en moviment, és quelcom dinàmic, mogut per l'Esperit de Déu. Per això, ella parla amb unes imatges que són llum, vent, foc, aire. No es tracta de res estàtic, sinó del món que es mou

vers la seva plenitud en Déu, en una harmonia infinita.

Finalment, Hildegarda ens és *testimoni d'una fe compromesa*. No tracta d'evadir-se dels problemes dels altres, la veiem compromesa amb la persona humana, compromesa amb la causa de la justícia, compromesa sobretot amb els més febles. Tot i que la seva comunitat va passar per moments de penúria econòmica greu, ella va tenir sempre una atenció especial als pobres. Eren els qui ella podia atendre amb més gratuïtat perquè no podien pas tornar-li el favor. És cert que va tenir relació amb els poderosos i rellevants del seu temps, però les multituds que s'acostaven al monestir eren majoritàriament gent senzilla.

Tenim, doncs, uns trets característics d'aquesta dona tan singular: l'opció per Déu i la reflexió creient sobre Ell, l'opció per la persona humana, la igualtat i complementaritat entre l'home i la dona, el respecte admirat per la natura, l'art de guarir gratuïtament per mitjans naturals, la lluita per la justícia i l'amor preferencial pels pobres.

Sense deixar mai de defensar allò que creia just, no es va perdre en reivindicacions estèrils, ni va deixar mai de treballar i de fer molta feina i ben feta. Tot plegat, creiem que és un missatge ben actual per a l'Església d'avui i per als homes i dones del nostre temps.

CRONOLOGIA D'HILDEGARDA

- 1098 Neix Hildegarda a Bermerheim (Renània). Fundació de Cîteaux per Robert de Molesmes, Alberic i Esteve Harding.
- 1107 Confien Hildegarda a Jutta de Spanheim per a la seva educació.
- 1113 Professió monàstica d'Hildegarda, als 15 anys.
- 1136 Jutta de Spanheim mor en olor de santedat. Hildegarda esdevé l'abadessa de la comunitat.
- 1141 Hildegarda sent la vocació profètica, a la qual es resisteix. Després d'aconsejar-se amb sant Bernat de Claravall, amb l'abat de Disibodenberg i amb l'arquebisbe de Magúncia, que donen un veredict favorable, comença a dictar les seves visions en l'obra titulada *Scivias*.
- 1146-1148 *Carta* d'Hildegarda a sant Bernat de Claravall.
- 1147 El papa Eugeni III, assessorat per Bernat de Claravall, autoritza Hildegarda en el Sínode de Trèveris a publicar les seves obres.
- 1147ss. Hildegarda practica exorcismes i curacions amb els nombrosíssims pelegrins que la visiten. Increpa el clergat de Colònia i els canonges de Sant Martí de Magúncia contra el perill dels càtars. Emprèn pelegrinatges de predicació a Francònia, Lorena i Suàbia.
- 1148 Hildegarda funda un monestir prop de Bingen, del qual defensà la independència davant els poders civils i eclesiàstics. Comença la producció epistolar d'Hildegarda.
- 1151 Hildegarda acaba la redacció de *Scivias*.
- 1152-1165 Viatja per nombrosos indrets predicant la conversió de costums.

- 1158 Comença a escriure el *Llibre dels mèrits de la vida*.
- 1160 Lluita contra Frederic Barba-roja i el cisma que aquest ha provocat.
- 1163 Acaba la redacció del *Llibre dels mèrits de la vida* i comença a redactar el *Llibre de les obres divines*.
- 1166 Funda un altre monestir a Eibingen.
- 1173 Acaba la redacció del *Llibre de les obres divines* i redacta la *Vida de sant Disibode* i la *Vida de sant Robert*.
- 1178 Hildegarda defensa l'autonomia del seu monestir contra Frederic Barba-roja i guanya el plet. Mor el monjo Volmar, amic i col·laborador d'Hildegarda, primer redactor de les seves visions. El substitueix el monjo Martí Guibert de Gembloux.
- 1179 Mor Hildegarda el 17 de setembre i comença el seu culte.

BIBLIOGRAFIA

Obres d'Hildegarda i introduccions a la seva obra

- HILDEGARDA DE BINGEN. *Concert de l'harmonia de les revelacions celestes*. Publicacions Abadia de Montserrat, 1997.
- HILDEGARDA DE BINGEN. *Llibre de les revelacions divines*. Clàssics del Cristianisme, 65. Proa, 1997.
- HILDEGARDA DE BINGEN. *Scivias: conoce los caminos*. Trotta, 1999.
- *Vida y visiones de Hildegard von Bingen. Vida por Theodoric von Echternach*. Edición de Victoria Cirlot. Ed. Siruela, 1997.

Estudis

- G. ÉPINEY-BURGARD, E. ZUM-BRUNN. *Mujeres trovadoras de Dios. Una tradición silenciada de la Europa medieval*. Paidós, 1998.
- R. PERNOUD. *Hildegarda de Bingen. Una conciencia inspirada del s.XII*. Paidós, 1998.

Podeu trobar més bibliografia i discografia a les edicions de les seves obres citades més amunt i a:

- <http://www.forlang.utoledo.edu/COURSES/GER4980/bibliog.htm>
- <http://www.hildegard.org/>
- <http://www.fordham.edu/halsall/med/hildegarde.html>
- <http://www.uni-mainz.de/~horst/hildegard/>
- <http://www.uni-mainz.de/~horst/hildegard/eibingen/abtei.html>
- <http://www.uni-mainz.de/~horst/hildegard/links/links.html>

TEXTOS

Himne A la Mare de Déu

Un himne per ser cantat en les festivitats de Maria, en el qual Maria és lloada en relació amb Crist com a Mare del Redemptor, criatura escollida per Déu per dur en les seves entranyes el Déu fet home.

Déu vos salve, noble i gloriosa verge,
pupila de la castedat,
substància de la santedat,
que va plaure a Déu;
car aquesta infusió celestial
va tenir lloc en vós,
puix que el Verb celestial
en vós es va revestir de carn.

Càndid lliri,
que Déu per davant tota altra creatura
va esguardar.

O bellíssima i dolcíssima,
com es complia Déu en vós,

puix que amb el seu escalf
us va envoltar,
i així vau alletar el seu Fill.

El vostre ventre va exultar,
puix tota l'harmonia celeste
per vós va ressonar,
perquè, o Verge, vau portar el Fill de Déu,
mentre la vostra castedat davant Déu resplendia.

Les vostres entranyes exultaren;
com fa l'herba sobre la qual cau la rosada
perquè li infon la verdor;
igualmente va ser fet en vós,
Mare de tota joia.

Que tota l'Església rutil·li de goig
i ressoni harmoniosament
per Maria, Verge dolcíssima
i digna de lloança, Mare de Déu. Amén.

Seqüència A l'Esperit Sant

És una glossa a la Seqüència que la litúrgia canta el dia de Pentecosta. L'Esperit és llum, vida, foc, guarició, dolcesa, font puríssima, esperança, camí i guia. És la força i la vida de l'Església i dels creients.

O foc de l'Esperit confortador,
vida de la vida de tota la creació.
Sou sant infonent vida a les formes.

Sou sant posant ungüent als malferits,
sou sant purificant les nafres fèrides.

Alè de santedat, foc de l'amor,
gust dolç dins els pits,
infós en els cors
amb el perfum de les virtuts.

Font puríssima, en la qual es mostra
com Déu aplega els desencaminats
i va a la recerca dels qui s'han perdut.

Cuirassa de vida,
esperança d'unitat de tots els membres,
cinyell d'honestetat, salveu els benaurats.

Guardeu aquells que han estat fets presoners per l'enemic,
i deslliureu els encadenats,
als quals vol salvar el poder diví.

O camí fermíssim, que travesseu tots els llocs,
les altures, els llocs plans i tots els abismes,
vós tot ho componeu i aplegueu.
per vós els núvols corren, l'aire vola,
les pedres tenen humitat,
els rierols surten de les deus,
i la terra traspua la verdor.

Vós sempre heu guiat els doctes,
alegrats per la inspiració de la saviesa.

Així doncs, lloança a vós, que sou so de lloança
i goig de vida, esperança i honor suprem,
tot atorgant els dons de la llum.

Lloança a la Trinitat

La Trinitat santa "és so i vida", la font de tota experiència. Li donen lloança els àngels perquè els homes no poden copsar el seu misteri insondable.

Lloança a la Trinitat,
que és so i vida,
i creadora de l'existència de tot.
És lloada per la multitud angèlica.
És admirable esplendor dels misteris
que són desconeguts de l'home,
i és vida de tot.

En la consagració d'una església. Antífona

L'Església és comparada a una matriu que engendra la vida de la fe dels seus fills. El Fill de Déu els arrenca de les mans de l'enemic que els volia arrabassar. L'Església és la matriu protectora dels fills de Déu.

Que exultin les entranyes maternals de l'Església,
ja que en el cor celeste
els seus fills s'han col·locat en el seu si.
Per això, serp oprobiosa, has estat confosa,
perquè aquells que pensaves tenir en les teves entranyes
ara resplendeixen en la sang del Fill de Déu.
Així doncs, lloança a vós, il·lustríssim Rei. Al·leluia.

Carta d'Hildegarda a l'abat Bernat de Claravall (1146-1147)

Hildegarda i Bernat de Claravall possiblement no es van arribar mai a conèixer. Aquesta carta l'escriu Hildegarda quan Bernat ja és un home reconegut i admirat i ella, amb gran humilitat, s'hi dirigeix per demanar-li consell: Ha d'escriure o no allò que Déu li revela? Quin és el voler de Déu?

Bernat li contesta amablement, però sense excedir-se. De tota manera, li fa de valedor. Per consell seu, el Papa Eugeni III, en el Concili de Trèveris, examina l'obra d'Hildegarda i li dóna permís per continuar escrivint. Allò que ella transmet, ve de Déu.

O venerable pare Bernat, que et trobes miraculosament en grans honors per la força de Déu, has de ser el temor de la il·lícita niciesia d'aquest món. A tu, que ple d'un afany excels has pres els homes en un amor ardent al Fill de Déu, amb l'estendard de la santa creu per combatre com a milícia cristiana la violència dels pagans, et prego pel Déu viu que m'escoltis a mi, que t'interrogo.

Pare, estic molt angoixada per una visió que m'apareix en l'esperit

com a misteri, ja que mai l'he vist amb els ulls exteriors de la carn. Jo, miserable de mi i encara més miserable en nom femení, vaig veure des de la meva infantesa grans meravelles que la meua llengua no podria explicar si l'Esperit de Déu no m'hagués ensenyat a creure.

Dolç pare ple de certesa, respon-me amb la teua bondat, a mi, indigna serventa teva, que mai des de la infantesa he viscut segura ni una hora. Amb la teua pietat i saviesa escruta la teua ànima tal i com has estat

ensenyat per l'Esperit Sant, i ofereix el consol del teu cor a la teva serventa.

Conec el sentit interior de l'exposició del Saltiri, de l'Evangeli i d'altres volums, que m'ha estat mostrat en aquesta visió. Com una flama ardent va commoure el meu pit i la meva ànima ensenyant-me allò més profund de l'exposició. Però no em va ensenyar les lletres que desconec en llengua alemanya. Només sé llegir en simplicitat i no descompondre el text. Respon-me què et sembla tot això. Sóc un ésser indocte que no ha rebut cap ensenyament de temes exteriors. He estat instruïda en l'interior de la meva ànima. Per això parlo entre dubtes. Però em vaig sentir consolada en sentir la teva saviesa i la teva pietat. No m'he atrevit a dir això a ningú, ja que, segons sento a dir, hi ha molts cismes entre els homes; només a un monjo a qui vaig provar i que em va examinar en el tracte monàstic. A ell li vaig ensenyar tots els meus secrets i em va consolar amb la certesa que eren sublims i dignes de ser temuts.

Per amor de Déu, vull que em consolis, pare, i estaré segura. Et vaig veure fa més de dos anys en aquella visió com a un home que mirava el sol amb audàcia i no tenia por. I vaig plorar, ja que em ruboritzo i sóc covarda. Dolç i bon pare, m'he posat en la teva ànima, perquè em revelis per la teva paraula si vols que digui això públicament o bé que calli, ja que tinc molta pena amb

aquesta visió i no sé fins a quin punt puc dir allò que vaig veure i sentir. De tant en tant, estic prostrada en el llit molt malalta a causa d'aquesta visió, perquè callo, de manera que no em puc llevar.

Amb dolor em lamento davant teu, ja que estic tallada de l'arbre caigut de la premsa en la meva naturalesa, nascuda de la rel que per suggestió del diable va sortir d'Adam, per això ell mateix fou expulsat al món pelegrí. I sortint, corro cap a tu. I et dic: tu no seràs tallat, sinó que sempre aixeques l'arbre i ets vencedor en la teva ànima, i no només et condueixes tu mateix a la salvació, sinó al món sencer. Ets una àguila mirant el sol.

Et prego per la serenitat del Pare, i pel seu meravellós Verb, pel suau líquid de la contrició, l'Esperit de veritat, i pel sant so pel qual sona tota criatura, i pel mateix Verb del qual va sortir el món, i per l'alçada del Pare que amb suau potència va enviar el Verb a l'úter de la Verge, d'on va xuclar la carn, tal i com la mel va ser feta al seu voltant per la bresca. I aquest so, la força del Pare, caigui en el teu cor i aixequi la teva ànima, perquè no et quedis paralitzat i ociós davant les paraules d'aquest ésser.

Tu cerques tot en Déu, en l'home, o bé en el mateix secret, i ho faràs fins que traspassis per l'esquerra de la teva ànima de tal manera que tot això ho coneguis en Déu. Adéu i que resisteixis en la lluita de Déu. Amén.

Llibre Obres Divines. Prefaci

En la introducció d'aquesta obra, Hildegarda explica el seu procés, repetit maintes vegades, de la gènesi d'un llibre: visions rebudes, malaltia, escriptura. Ella és una "pobreta dona", una "feble i pobra dona", però ensems està "plena de la profunditat dels misteris de Déu" que Ell s'ha complagut en revelar-li. Aquest tresor l'ha de compartir. Per això s'arrisca i escriu. I allò que escriu és inspirat per Déu perquè ho ha vist "amb els ulls interiors" del seu esperit.

Fou al sisè any. Durant cinc anys seguits m'havia trobat en un gran destret, aclaparada per autèntiques i meravelloses visions. En aquestes visions, poc instruïda com era jo, havia reconegut, en un extraordinari esguard de la llum indefallible, la diversitat de les condicions humanes. A començaments del primer any de les meves presents visions tingué lloc l'esdeveniment. Aleshores jo tenia seixanta-cinc anys. Vaig tenir visions d'un misteri i d'una força tan grans, que em feren tremolar de cap a peus. Feble com era el meu cos, vaig començar a posar-me malalta. A la fi, escrivint durant set anys, vaig acabar d'exposar amb prou dificultats les meves visions. L'any 1163 de l'Encarnació del Senyor, encara no assossegada la Seu apòstolica, en temps de l'emperador Frederic, una veu vinguda del cel s'adreçà a mi dient: "O pobreta dona, filla de tantes fatigues, abatuda per tantes i tan dures malalties físiques! Tanmateix, mira't plena de la profunditat dels misteris de Déu!

Allò que veus en els teus ulls interiors i perceps en les orelles interiors de l'ànima, atorga-ho a un llibre immortal al servei dels homes, a fi que també ells comprenguin pels teus escrits llur Creador i no defugin de lloar-lo amb tots els honors que mereix. Per això, no escriguis una sola paraula segons el cor, sinó segons testimoniança meua, perquè visc sense principi ni final (...)”

Per tant, jo, feble i pobra dona, encara que doblegada per moltíssimes malalties, vaig començar a escriure, finalment, amb mà tremolosa (...) Cada cop que m'asseia a escriure, aixecava la vista cap a la llum de la veritat i de la vida per tal que em dictés què havia d'anotar, perquè tot el que havia escrit des del començament de les meves visions, o el que aprenia al cap d'un moment, en vetllar sobre els misteris celestials en cos i ànima, ho vaig veure amb els ulls interiors del meu esperit. Ho vaig sentir amb les meves orelles interiors, no en somnis ni en estat d'èxtasi.

Llibre Obres Divines IV, n.100

Déu crea l'home, el crea i el contempla, li agrada i s'hi recrea. L'home és el cim de la creació perquè és imatge de Déu, és "la totalitat de la creació divina". Déu li fa una "besada d'amor" per segellar amb ell aquesta aliança. La dona és creada igual a ell, en "l'energia de la força divina". Home i dona constitueixen, per voler de Déu, una unitat indissoluble travada amb l'amor recíproc.

Quan Déu contemplà l'home, li agradà molt. No l'havia creat, doncs, a imatge i semblança seva? L'home havia de proclamar tots els prodigis de Déu amb la força racional de la seva veu! Veritablement l'home és la totalitat de la creació divina, i Déu és conegut per l'home, perquè Déu creà per a ell totes les creatures i perquè li atorgà, en la besada de l'amor vertader i per la raó, la facultat de celebrar-lo i lloar-lo. Però a l'home li mancava una ajuda que se li assemblés. Déu li donà aquesta ajuda, en el seu mirall, que és la dona. La dona reclou en ella tot el gènere humà, que havia de generar-se en l'energia de la força divina. Amb aquesta primera energia havia creat el primer home. D'aquesta manera, home i dona s'uneixen mútuament per tal

d'acomplir l'obra de la procreació, puix que l'home sense la dona no seria reconegut com a tal, i la dona tampoc no s'anomenaria dona. La dona és l'obra de l'home, l'home l'instrument del conhort femení. Tant l'un com l'altra no poden viure separats.

L'home designa la divinitat, la dona la humanitat del Fill de Déu. Així l'home ocupa la seu del tribunal de la terra; és l'amo de tota la creació. Cada ésser l'obeeix i li està sotmès. És Senyor de totes les creatures, com David el proclamà, inspirat per mi: "Paraules de David en el salm 109 i exposició de les mateixes. Com cal entendre-les referides a l'encarnació i a la puixança de Crist i com a sotmetiment dels seus enemics".

Scivias, III. L'Església

Hildegarda té una visió de l'Església. És un espai obert on entren i surten els fidels, tots els qui comparteixen la fe i han rebut el do de la redempció i de l'Esperit. És un espai que abraça la humanitat amb una llum que ve de Déu.

Després vaig veure una imatge de dona, immensa com una gran

ciutat; cenyia el seu cap una meravellosa diadema, i dels seus braços

penjaven com unes mànegues esplendents, que brillaven rutilants del cel a la terra.

El seu ventre estava, com una xarxa, perforat amb molts forats pels quals passaven una multitud de persones. No tenia cames ni peus; recolzant-se només sobre el seu ventre en front de l'altar, davant els ulls de Déu, amb les seves mans esteses ho abraçava, i els seus ulls penetrants

atalaiaven tot el cel. Però no vaig poder observar els seus vestits, només vaig veure que tota ella brillava amb una lluminosa claredat, envoltada d'una immensa aura i rutilava en el seu pit una llum vermella, com de l'alba; vaig escoltar llavors com, brollant del seu mateix pit, tot gènere de músiques i veus cantaven d'ella: "Oh tu, que plena de llum, resplendeixes com l'alba!"

PINTURA

L'home-dona, centre del cosmos i de l'univers creat

Déu contempla i inclou en Ell mateix la humanitat. És un cercle vermell (el color vermell simbolitza la vida) que conté l'univers creat, l'hàbitat de l'ésser humà. El centre d'aquest cercle és una persona humana, assexuada perquè és home i dona. El cercle simbolitza la plenitud de la creació. L'home-dona és imatge de Déu.

***Hildegarda rep la inspiració de Déu i escriu les seves visions
amb l'ajut dels seus col·laboradors***

Ajudada pel monjo Volmar, el seu amic i col·laborador, Hildegarda escolta la inspiració divina representada per unes llengües de foc, mentre dicta i ella mateixa escriu allò que Déu li va revelant.

L'ànima humana condemnada

Una bella i estètica representació de l'ànima humana que cau en les profunditats de l'infern. És ella mateixa qui s'hi precipita, com a conseqüència del seu lliure albir.

El cosmos, unitat en la diversitat

Una bellíssima representació del cosmos on està palesa la seva diversitat i alhora la seva unitat. La forma ametllada inclou diversos centres circulars i representa els elements còsmics: l'aire, el foc, la terra i l'aigua.